

DOI 10.31499/2618-0715.1 (8).2022.262711
УДК 378.091:305

**ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНО НЕДИСКРИМІНАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА
В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Кравченко Оксана, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9732-6546>

E-mail: okskravchenko@ukr.net

Войтовська Алла, доктор філософії, викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4960-6348>

E-mail: alla.voytovskaya@gmail.com

Сарнацька Аліна, аспірантка факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5253-291X>

E-mail: alina.sarnatska@gmail.com

Лисенко Анна, студентка факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

E-mail: annalysenko170203@gmail.com

У статті узагальнено практичний досвід Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини з реалізації гендерної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників. На основі аналізу річних звітів діяльності Гендерного центру, вивчення змісту офіційних сайтів ЗВО визначено напрямки діяльності: освітній (інтеграція до змісту освітніх програм програмних результатів навчання та освітніх компонентів з гендерної тематики; самоосвіта; лекторії та гостьові лекції; неформальна освіта; тренінгові програми); науково-дослідницький (обґрунтування методологічних підходів до укладання навчально-методичної літератури на основі гендерної експертизи; науково-дослідницький проєкт «Жінки в історії соціальної роботи»; захист дисертаційних та випускних кваліфікаційних робіт; організація і проведення студентських та учнівських конкурсів; науково-практичних конференцій, складання гендерного паспорта); проєктна діяльність (як метод навчання, освітня технологія та форма позааудиторної роботи зі студентською молоддю); соціально-виховний (створення умов для засвоєння позитивного соціокультурного досвіду, долання гендерних стереотипів, формування ціннісних орієнтацій із забезпечення гендерної рівності у взаємовідносинах (брейн-ринги, функціонування гуртків, виховні години, акції, флешмоб, кінозал, настільні ігри, фотовиставки)); інформаційно-просвітницький (популяризація кращого досвіду гендерної просвіти, що включає проведення різноманітних заходів (конкурс «Гендерні дати календаря», інформаційні акції, випуск газети, ведення сторінки на сайті ЗВО)).

Ключові слова: гендерний центр, гендерна освіта, соціальна робота, неформальна освіта, здобувачі вищої освіти.

DIRECTIONS OF ACTIVITY OF THE GENDER CENTER IN THE CONDITIONS OF THE INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION

Kravchenko Oksana, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Social Pedagogy and Social Work Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9732-6546>

E-mail: okskravchenko@ukr.net

Voitovska Alla, PhD, Lecturer of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4960-6348>

E-mail: alla.voytovskaya@gmail.com

Sarnatska Alina, graduate student of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5253-291X>

E-mail: alina.sarnatska@gmail.com

Lysenko Anna, student of the Faculty of Social and Psychological Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

E-mail: annalysenko170203@gmail.com

Educational programs and work programs on available educational content on gender issues are analyzed. The annual reports of the Gender Center are summarized. The content of the official websites of the Free Economic Zone has been studied. Surveys of participants in the educational process were conducted. A structural-functional approach was applied in order to highlight the activities of the Gender Center. Gender education has been implemented, which includes educational activities, dissemination and promotion of gender knowledge and gender culture, promotion of gender self-education through the implementation of non-formal education. Among the general competencies are: 1. The ability to exercise their rights and responsibilities as a member of society, to understand the values of civil (free democratic) society and the need for its sustainable development, the rule of law, human and civil rights and freedoms in Ukraine. Professional competencies include: 11. Ability to provide assistance and support to clients, taking into account their individual needs, age differences, gender, ethnicity and other characteristics. The practical experience of a higher education institution in the implementation of gender education in the training of future social workers is summarized. It was found that the most popular form of non-formal education are training programs, including "Tolerance towards the LGBT community", "Preparing young people for family life". The gender passport is the result of a gender analysis of the community and includes statistics disaggregated by article, as well as data obtained from the analysis of current municipal policies, the activities of local governments. Promising tasks of gender centers in higher education institutions are to substantiate recommendations for the introduction of educational components on gender issues based on the analysis of educational programs.

Keywords: *gender center, institution of higher education, gender education, social work, non-formal education, applicants for higher education*

Постановка проблеми. Національною рамкою кваліфікацій визначено знання (концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання), вміння (поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та

інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання) для здобувачів 6 рівня вищої освіти.

Інтегральною компетентністю, задекларованою Стандартом вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота за освітнім рівнем «бакалавр», є здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в соціальній сфері або під час навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Серед загальних компетентностей виокремлено: 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. Однією із фахових компетентностей визначено: 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із урахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей [9].

Набуває у зв'язку з цим актуальності гендерна освіта майбутніх соціальних працівників в умовах закладу вищої освіти (ЗВО), зокрема формування програмних результатів навчання з надання соціальних послуг на засадах гендерної рівності та протидії дискримінації за ознакою статі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Заслужують на увагу результати досліджень українських учених: Т. Семигіна вперше в незалежній Україні визначила, що сучасна соціальна робота покликана протидіяти соціальним нерівностям у суспільстві, зокрема, гендерному дисбалансу, окреслила проблеми формування гендерної компетентності соціальних працівників у контексті андискримінаційної практики [5]; А. Ярошенко комплексно дослідила актуальні проблеми підготовки соціальних працівників до гендерно чутливої практики в контексті розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що знайшло відображення в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці тренінгової програми формування гендерної компетентності соціальних працівників [7]; О. Рассказова запропонувала інноваційний пілотний проект «Гендерний відкритий університет: гендерна грамотність та культура працівників соціальної сфери», метою якого є забезпечення процесу гендерної просвіти працівників соціальної сфери, підвищення рівня гендерної грамотності та культури в професійному середовищі при наданні допомоги вразливим верствам населення територіальної громади [3]; А. Войтовська розробила, науково обґрунтувала, експериментально перевірила та впровадила соціально-педагогічні умови формування гендерної соціалізації студентської молоді з особливими освітніми потребами в умовах ЗВО [2].

В Україні створено Всеукраїнську мережу центрів гендерної освіти. Особливості розвитку центрів гендерної освіти при ЗВО України проаналізувала О. Безсмертна, з'ясувала, що гендерні осередки у своїй діяльності реалізують принципи неформальної освіти. У результаті цього дослідниця змодельувала структуру та зміст неформальної освіти на прикладі Центру гендерної освіти Житомирського державного університету ім. І. Франка [1].

Актуалізується регіональний підхід у вивченні гендерної освіти, адже кожен ЗВО має значний власний досвід у виробленні унікальних форм і методів такої роботи та проведенні заходів.

Мета статті – узагальнити практичний досвід закладів вищої освіти з реалізації гендерної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників.

Виклад основного матеріалу. У 2021 році затверджено «Стратегію людського розвитку», оперативною ціллю якої є «5.3. Подолання гендерних стереотипів та інших форм дискримінації» із завданням: «формування толерантного та недискримінаційного освітнього середовища у закладах освіти різних рівнів».

У зв'язку з цим посилюється роль ЗВО у формуванні людиноцентрованого середовища, у якому дотримуються права і свободи всіх учасників освітнього процесу та формуються світоглядні позиції як майбутніх фахівців, так і громадян щодо поваги людини незалежно від статі, стану здоров'я, етнічної приналежності, релігійних вірувань тощо.

В УДПУ імені Павла Тичини діє Гендерний центр, який увійшов до Всеукраїнського осередку центрів гендерної освіти України.

Серед завдань діяльності Центру: формування гендерної компетентності фахівців з урахуванням потреб різних цільових груп; гендерна просвіта всіх учасників освітнього процесу; профілактика гендерно-зумовленого насильства; попередження і реагування на випадки порушення принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; проведення наукових досліджень за гендерною тематикою.

Форми і напрями роботи центру є різнобічними і передбачають освітні, наукові, дослідницькі, проєктні, виховні, соціалізаційні, волонтерські учнівські та молодіжні заходи.

В. Безсмертна виокремлює чотири напрями в роботі центрів гендерного спрямування: науково-пошуковий (проведення гендерних досліджень, пошуково-аналітична робота, організація наукових конкурсів з гендерної тематики), організаційний (організація акцій і заходів, робота відеоклубу, координування сторінок в соціальних мережах, організація роботи Школи гендерної рівності), практичний (проведення тренінгів, майстер-класів, квестів, участь у конкурсах та грантових проєктах, участь у програмах різного рівня, робота інтерактивного театру), видавничий (видання газети, розробка інформаційних матеріалів, оформлення стенду, виготовлення соціальної реклами та листівок) [1].

На основі такої класифікації узагальнимо роботу Гендерного центру УДПУ імені Павла Тичини.

Одним із завдань діяльності Центру є підготовка майбутніх фахівців зі спеціальності 231 Соціальна робота до професійної діяльності з дотриманням прав людини та принципу гендерної рівності, формування компетентностей з профілактики явищ дискримінації за ознакою статі та протидії їм.

Проаналізувавши освітню програму «Соціальна робота (Соціально-психологічне консультування)» за першим рівнем вищої освіти «бакалавр», ми встановили, що серед загальних компетентностей (ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в

Україні), фахових компетентностей (ФК 3. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення; ФК 9. Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів; ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із урахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей), програмних результатів навчання (ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень) наявні питання з гендерної проблематики.

Гендерна проблематика представлена в ОК «Соціальна робота з жінками» та окремими темами в ОК «Технології соціальної роботи» і «Практикум з соціальної роботи». Заслуговує на увагу, розроблений А. Войтовською, спецкурс «Гендерна соціалізація». Крім того, у каталозі дисциплін вільного вибору здобувачів освіти представлені такі: «Психологія сім'ї та статі», «Етика і психологія сімейного життя», «Психологія особистості» [7], що дозволяють урізноманітнити погляд на цю проблематику з різних галузей наукового знання.

Поряд з цим здійснюється гендерна просвіта, яка включає в себе просвітницькі заходи, розповсюдження та популяризацію гендерних знань та гендерної культури, стимулювання гендерної самоосвіти через неформальну освіту.

Найбільш затребуваною формою неформальної освіти є тренінгові програми, зокрема: «Толерантне ставлення до представників ЛГБТ-спільноти», «Підготовка молоді до сімейного життя». Гендерний центр та Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Черкаської ОДА реалізували спільний проєкт для представників ОТГ, який стосувався питання гендеру, толерантності та стереотипів. Під час тренінгу було порушено проблеми такої важливої соціальної категорії, як «гендер»; виховання засад гендерної рівності та поваги до прав і свобод кожної статі. Реалізація тренінгової програми «Гендер: рівні можливості для всіх» – це унікальна можливість підвищити професійний рівень представників органів влади та громадських об'єднань, які працюють у громадах. Учасники тренінгу зазначили, що отримали безліч нової та корисної інформації та практичні кейси, які вони обов'язково будуть застосовувати під час роботи в громадах.

В університеті систематично працює лекторій, під час якого студентство знайомиться з основними нормативно-правовими документами з питань гендеру. Успішними є організація і проведення гостьових лекцій провідними науковцями, ученими, які діляться кращим міжнародним і вітчизняним досвідом досягнення гендерної рівності.

Змістовним є напрям науково-дослідницької діяльності, що передбачає проведення ґрунтовних розвідок за гендерною проблематикою із залученням учнівської та студентської молоді.

Співробітники Гендерного центру провели гендерну експертизу навчальних посібників з історії соціальної роботи А. Горілого (Тернопіль, 2004), А. Фурмана та М. Підгурської (Тернопіль, 2014), С. Глазунова (Дніпро, 2015), а також запропонували засадничі підходи до укладання навчально-методичного забезпечення без матеріалів дискримінаційного характеру за ознакою статі для спеціальності 231 Соціальна робота [4].

У Центрі виконують освітній та науково-дослідницький проєкт «Жінки в історії соціальної роботи». У 2018 р. видано монографію «Жінки в історії соціальної роботи». Мета такої науково-пошукової роботи полягає не лише в актуалізації проблеми створення реальної картини становлення та розвитку соціальної роботи на українських землях, а й у завданні виявити імена жінок, які зробили внесок в інституалізацію соціальної роботи, але діяльність яких через суб'єктивні й об'єктивні причини неналежно висвітлена і не була ґрунтовно вивчена. У 2020 р. видрукувано колективну монографію «Жінки в історії професійної соціальної роботи: від ХІХ століття і до сьогодення», у якій висвітлено еволюцію і простежено динаміку жіночої репрезентації в історії інституалізації соціальної роботи як професійного виду діяльності в країнах Західної Європи та США, а також вивчено та узагальнено досвід видатних жінок, які зробили значний внесок у розвиток цієї сфери, зокрема перші спроби вироблення теоретичних підходів до соціальної роботи та ініціацію відповідних практик в Україні.

В УДПУ імені Павла Тичини реалізують освітньо-наукову програму за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота. Здобувачі виконали і захистили дисертаційні дослідження з гендерної тематики, а саме: «Гендерна соціалізація студентської молоді з інвалідністю в умовах ВНЗ» (аспірантка А. І. Войтовська, 2020); наразі виконується дисертаційне дослідження «Підвищення безпеки жінок, які належать до уразливих до гендерного насильства груп» (аспірантка – А. В. Сарнацька).

За другим рівнем вищої освіти «магістр» зі спеціальності 231 Соціальна робота виконані випускні кваліфікаційні роботи на такі теми: «Підготовка майбутніх соціальних працівників до надання соціальних послуг на основі гендерно-чутливого підходу», «Соціально-психологічна підготовка молоді до здорових стосунків у парі», «Сімейне насильство як соціальна проблема: профілактика та корекція», «Соціальна реклама як засіб профілактики домашнього насильства» тощо.

Ефективною формою долучення учнівської та студентської молоді до науково-пошукової роботи є організація та проведення на базі університету конкурсу наукових робіт за гендерною тематикою, у якому беруть участь представники закладів освіти усіх рівнів. Кращі роботи журі рекомендує до участі у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт. Наприклад, студентка Анна Кравченко отримала диплом ІІІ ступеня у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт із галузі «Гендерні дослідження», проведеного на базі Херсонського державного університету (квітень 2020 р.).

Традиційною практикою стала організація та проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти», учасниками були науковці та освітяни.

Заслуговує на увагу ще один дослідницький напрям діяльності Центру – «Гендерний паспорт міста Умань» – довідник, підготовлений у рамках проєкту «Підвищення рівня відкритості, прозорості та залученості в діяльності Асоціації міст України» за фінансування Ради Європи. Гендерний паспорт міста Умань розроблений на основі даних, отриманих від Головного управління статистики в Черкаській області, Уманського міського центру зайнятості, виконавчих органів Уманської міської ради, Центру інтегрованих соціальних послуг у м. Умані.

Цей Гендерний паспорт є результатом гендерного аналізу громади і подає статистичні дані, розподілені за статтю, а також дані, отримані в результаті аналізу поточних політик муніципалітету, діяльності органів місцевого самоврядування, і є ефективним інструментом як для обліку і аналізу гендерної проблематики в громаді, так і для вироблення політик, що враховують проблеми та потреби різних категорій населення.

Необхідність формування гендерних паспортів територіальних громад регулюють постанови Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2018 р. № 273 «Про затвердження Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року» та від 9 жовтня 2020 р. № 930 «Деякі питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Метою створення гендерного паспорта громади є аналіз ситуації та визначення суспільних груп, яких стосується та чи та соціальна проблема, і подальше планування відповідного реагування через вироблення гендерно-чутливих політик так, щоб жінки та чоловіки мали рівні права.

На базі Центру здійснюють дослідження про становище жінок з сільської місцевості, розроблено і впроваджено програму адаптації студенток із сільської місцевості в умовах ЗВО; вивчають стан надання соціальних послуг самотнім жінкам з дітьми на рівні громади з подальшим обґрунтуванням пропозицій для вдосконалення системи соціального захисту цієї вразливої категорії громадян тощо.

Поряд з освітньою та науково-дослідною діяльністю у ЗВО інноваційною практикою є проектна діяльність як метод навчання, освітня технологія та форма позааудиторної роботи зі студентською молоддю. Це дає змогу, з одного боку, виявляти і реалізувати в житті творчі ідеї учасників освітнього процесу, з іншого, це можливість долучати здобувачів до інноваційної діяльності та формувати у них навички проектної діяльності.

Охарактеризуємо основні проекти, реалізовані за участі Гендерного центру: Обласний конкурс студентських та учнівських наукових робіт із гендерної тематики «Сім'я від А до Я» за фінансової підтримки Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Черкаської обласної державної адміністрації (2019); програма особистісного та професійного розвитку молоді «Державотворець», ініційована Міністерством молоді та спорту України та Українською академією лідерства в межах проекту USAID «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «Взаємодія» (SACCI) (2020); проект «Посилення жіночого політичного лідерства у територіальних громадах Київської і Черкаської областей» у партнерстві з Міжнародним благодійним фондом «Небайдужі» (2020); проект Національної Ради Жінок України «Доступ до верховенства права жінок, які постраждали від насильства» в Рівненській, Черкаській та Чернігівській областях за підтримки Посольства Королівства Нідерландів в Україні (2020); проект соціальної дії від програми Британської ради «Вчимося разом чути та долати соціальну ізоляцію» (2021); проект «Культурно-рекреаційно-туристична Черкащина: інклюзивно-соціальна 3D-карта» за фінансової підтримки Українського культурного фонду (2021).

Залучення до проектної діяльності здобувачів вищої освіти сприяє формуванню програмних результатів навчання, зокрема таких: основні засади проектного менеджменту; фінансові засади реалізації проекту; філософія

партнерства із основними стейкхолдерами; підбір кадрового ресурсу; виявлення актуальних соціальних проблем гендерного спрямування та пошук креативних шляхів їх вирішення тощо.

Позааудиторна робота зі студентською молоддю передбачає й активну соціально-виховну діяльність щодо створення умов для засвоєння позитивного соціокультурного досвіду, додання гендерних стереотипів, формування ціннісних орієнтацій із забезпечення гендерної рівності у взаємовідносинах. Заслужують на увагу такі форми позааудиторної роботи: брей-ринг «Гендерні стереотипи», флешмоб «Березень – місяць жіночої історії», гурток «Марс – Венера», виховна година «Всенародний день батька», акція «Ми проти насильства над жінками», акція «Будуємо суспільство без насильства», кураторська година «Здорове суспільство починається зі щасливої та здорової сім'ї», флешмоб «День матері», щотижневі гендерні кінозали, інтерактивна настільна гра «Крізь скляну стелю», комплекс бесід та дискусій із гендерної проблематики; культурно-просвітницькі зустрічі студентів з представниками творчої інтелігенції та цікавими особистостями, фотовиставки «Мій дбайливий люблячий тато», «СТОП насильству над жінками», «Моя мама – професіоналка».

Інформаційно-просвітницький напрям передбачає популяризацію кращого досвіду гендерної просвіти і включає різноманітні заходи. Наприклад, під час виконання проекту-конкурсу «Гендерні дати календаря – травень 2021» було проведено заходи до Дня боротьби зі цькуванням (4 травня), зокрема «Годину проти ненависті», до Дня матері та Міжнародного дня сім'ї.

За підтримки Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Черкаської обласної державної адміністрації Гендерний центр Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини провів I етап інформаційної акції «Гендерна рівність на роботі».

Традиційно Гендерний центр бере активну участь у Всеукраїнській акції «16 днів проти насилля». Протягом 2021 року було проведено заходи, пов'язані з важливими датами, зокрема: 25 листопада – з Міжнародним днем боротьби з насильством щодо жінок; 1 грудня – зі Всесвітнім днем боротьби зі СНІДом; 2 грудня – з Міжнародним днем боротьби з рабством; 3 грудня – з Міжнародним днем людей з обмеженими фізичними можливостями; 5 грудня – з Міжнародним днем волонтера; 6 грудня – із Днем вшанування пам'яті студенток, розстріляних у Монреалі; 10 грудня – з Міжнародним днем прав людини.

Співробітники Центру ініціювали випуск щомісячника «Гендерний промінь» та створили вебсторінку на офіційному сайті факультету соціальної та психологічної освіти УДПУ імені Павла Тичини.

Студентки та студенти зазначають: «Стала гендерно чутливою, дізналась більше інформації про гендер, у навчанні орієнтуюсь саме на питання гендеру». «Після початку своєї діяльності на базі Центру я значно розширила свій світогляд, дізналася в чому полягає суть гендерної теорії. Мою увагу значно привернули гендерні стереотипи. Після проходження тренінгового курсу я зрозуміла, наскільки ці стереотипи вжилися в нашу свідомість, адже ми їх не помічаємо, а сприймаємо за норму. Завдяки знанням, які ми отримуємо в Центрі та нашій наполегливості, я думаю, ми зможемо змінити ситуацію на краще». «Я не мав ще жодних уявлень про те, що і як робити, коли прийшов у Центр, навіть не знав, про що вони розмовляють, адже я елементарно не знав термінології. Згодом я

зацікавився не тільки своєю майбутньою професією, але й гендерними дослідженнями, я став активним. І цим всім я завдячую саме Центру, у якому зміг знайти друзів, підтримку, по-новому побачив світ і зрозумів головне – він не такий вже й великий, і кожен у ньому може залишити свій слід».

Згідно з опитуванням Гендерний центр спонукає студентську молодь до розвитку лідерських якостей: на базі Центру формують уявлення про відповідальне лідерство, здобувачі освіти мають змогу розвинути свої лідерські якості, спробувати себе в ролі організаторів акцій та заходів: «Я зрозуміла, що жінка може бути не тільки гарною мамою і дружиною, але й гарним керівником». «Саме на тренінгах я розкрила свої лідерські якості, тренери допомогли побачити власний творчий потенціал». За роки існування Центру волонтери-активісти брали участь у школах молодого лідера.

Центр спонукає студентів до підвищення рівня громадської активності: студенти-волонтери активно долучаються до організації соціальних акцій, різноманітних заходів: «З Гендерного центру розпочалося моє громадське життя в університеті». «У Центрі я отримала не лише нові знання, але й можливість реалізувати себе. Я дізналася про велику кількість проєктів, акцій і почала активно долучатися до їх організації та проведення». «Почав брати активну участь у різнопланових проєктах, курсах, тренінгах». «Саме опісля курсу тренінгів я став активним, цілеспрямованим, упевненим у собі хлопцем, який знає, що не все залежить від мене, але все, що від мене залежить, я можу зробити і докладу до цього максимум зусиль».

Активісти центру долучалися до організації та проведення розважально-пізнавальних заходів щорічного добродійного марафону до дня Святого Миколая «Подаруй дитині радість» та ін.

Аналіз анкет учасниць та учасників дослідження засвідчив, що 95 % студентської молоді знають про існування Гендерного центру і лише 5 % студентів університету не знайомі з діяльністю Центру. На питання, що стосуються впливу діяльності Центру на студентів як на майбутніх фахівців, 58 % відповіли ствердно; 28,5 % відповіли, що діяльність впливає на них лише частково, та 13,5 % студентів не помітили впливу.

На питання про те, як часто студенти беруть участь у заходах, розроблених Гендерним центром, 52,8 % відповіли, що досить часто беруть участь у таких заходах; 40,2 % студентів брали участь інколи та 7 % ніколи не було учасниками таких заходів.

Переважає більшість (88 %) студентської молоді університету вважає, що діяльність Гендерного центру доцільна, 9 % вважають, що діяльність доцільна частково і 3% – недоцільна.

Важливим критерієм оцінки роботи Гендерного центру є виявлення позитивного впливу його діяльності на конкретного студента. Так, 91 % студентів УДПУ підтверджують позитивний вплив на них діяльності Центру; 7 % – не визначилися остаточно, і лише 2 % не вважають діяльність Центру позитивною для себе.

Отже, такі статистичні дані про вплив на рівень обізнаності та розширення свідомості студентської молоді дають підстави вважати діяльність Гендерного центру успішною та вартою уваги.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Проаналізувавши роботу Гендерного центру, ми виокремили 5 напрямів його діяльності: *освітній* (інтеграція до змісту освітніх програм програмних результатів навчання та освітніх компонентів з гендерної тематики; самоосвіта; лекторії та гостьові лекції; неформальна освіта; тренінгові програми); *науково-дослідницький* (обґрунтування методологічних підходів до укладання навчально-методичної літератури на основі гендерної експертизи; науково-дослідницький проєкт «Жінки в історії соціальної роботи»; захист дисертаційних та випускних кваліфікаційних робіт; організація і проведення студентських та учнівських конкурсів; науково-практичних конференцій, складання гендерного паспорта); *проєктна діяльність* (як метод навчання, освітня технологія та форма позааудиторної роботи зі студентською молоддю); *соціально-виховний* (створення умов для засвоєння позитивного соціокультурного досвіду, долання гендерних стереотипів, формування ціннісних орієнтацій із забезпечення гендерної рівності у взаємовідносинах (брейн-ринги, функціонування гуртків, виховні години, акції, флешмоб, кінозал, настільні ігри, фотовиставки)); *інформаційно-просвітницький* (популяризація кращого досвіду гендерної просвіти, що включає проведення різноманітних заходів (конкурс «Гендерні дати календаря», інформаційні акції, випуск газети, ведення сторінки на сайті ЗВО)).

Перспективними завданнями гендерних осередків у ЗВО є обґрунтування рекомендацій для введення освітніх компонентів з гендерної тематики до освітніх програм; проведення опитувань серед учасників освітнього процесу щодо визначення змісту і спрямованості діяльності Гендерних центрів; розширення тематики курсів неформальної освіти тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безсмертна В. І. Модель структури та змісту неформальної освіти Центру гендерної освіти Житомирського державного університету ім. І. Франка. *Інноваційна педагогіка*. 2018. Вип. 3. С. 76–81.
2. Войтовська А. І. Гендерна соціалізація студентської молоді з особливими освітніми потребами в умовах ВНЗ : дис. ... д-ра філософії : 231. Умань, 2020. 278 с.
3. Гендерний відкритий університет: гендерна грамотність та культура працівників соціальної сфери. URL: <https://www.genderculturecentre.org/genderniy-vidkritiy-universitet-ge/> (дата запиту: 12.03.2022).
4. Кравченко О. О. Гендерна експертиза навчальної літератури з історії соціальної роботи. *Socioпростір* : міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. 2018. № 7. С. 4–8.
5. Кравченко О. О. До питання соціально-психологічного супроводу студенток із сільській місцевості в умовах закладу вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 10. С. 148–154.
6. Сучасні теорії соціальної роботи : антологія [упор. Т. Семигіна]. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. 160 с.
7. Факультет соціальної та психологічної освіти. Гендерний центр. URL: <https://cutt.ly/AKWRq7l> (дата запиту: 12.03.2022).
8. Ярошенко А. А. Формування гендерної компетентності соціальних працівників у контексті розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : дис. ... д-ра філософії : 231. Київ, 2021. 270 с.
9. Стандарт вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, ступінь вищої освіти Бакалавр, галузь знань 23 Соціальна робота, спеціальність 231 Соціальна робота (2019). URL: <https://cutt.ly/8KWRTsZ> (дата запиту: 12.03.2022).

REFERENCES

1. Bezsmertna V. I. Model struktury ta zmistu neformalnoi osvity Tsentru hendernoï osvity Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka. Innovatsiina pedahohika. Vyp. 3. 2018. S. 76–81 [in Ukrainian].
2. Voitovska A. I. Henderna sotsializatsiia studentskoi molodi z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy v umovakh VNZ : dys. ... d-ra filosofii: 231 Uman, 2020. 278 s. [in Ukrainian].
3. Hendernyi vidkrytyi universytet: henderna hramotnist ta kultura pratsivnykiv sotsialnoi sfery. URL: <https://www.genderculturecentre.org/genderniy-vidkriyiy-universitet-ge> (data zapytu: 12.03.2022) [in Ukrainian].
4. Kravchenko O. O. Genderna ekspertyza navchalnoi literatury z istorii sotsialnoi roboty. Socioprostir : mizhdystsyplinarnyi elektronnyi zbirnyk naukovykh prats z sotsiologii ta sotsialnoi roboty. 2018. № 7. S. 4–8 [in Ukrainian].
5. Kravchenko O. O. Do pytannia sotsialno-psykholohichnoho suprovodu studentok iz silskii mistsevosti v umovakh zakladu vyshchoi osvity. Innovatsiina pedahohika. 2019. № 10. S. 148–154 [in Ukrainian].
6. Suchasni teorii sotsialnoi roboty: antolohiia [upor. T. Semyhina]. Kyiv: Akademiia pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmu, 2021. 160 s. [in Ukrainian].
7. Fakultet sotsialno ta psykholohichnoi osvity. Hendernyi tsentr. URL: <https://cutt.ly/AKWRq71> (data zapytu: 12.03.2022) [in Ukrainian].
8. Yaroshenko A. A. Formuvannia gendernoï kompetentnosti sotsialnykh pratsivnykiv u konteksti rozvytku simeinykh form vykhovannia ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia: dys. ... d-ra filosofii : 231. Kyiv. 2021. 270 s. [in Ukrainian].
9. Standart vyshchoi osvity: pershyi (bakalavrskyyi) riven vyshchoi osvity, stupin vyshchoi osvity Bakalavr, haluz znan 23 Sotsialna robota, spetsialnist 231 Sotsialna robota (2019). URL: <https://cutt.ly/8KWRTsZ> (data zapytu: 12.03.2022) [in Ukrainian].